

УДК: 940.5(477)

**"LET'S GO TO EUROPE!"
OR THE CULTURAL CONCEPT OF MYKOŁA KHVYLOVY
«ДАЙОШ ЄВРОПУ!»
АБО КУЛЬТУРОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ МИКОЛИ ХВИЛЬОВОГО**

Lyudmyla Turchyna / Людмила Турчина,
c.hist.s., as.prof / к.іст.н, доц.
ORCID 0000-0003-0390-3195;

Dmytro Mozulenko / Дмитро Мозуленко,
senior lecturer /ст. викладач
ORCID 0000-0002-0428-9265;

of the Department of Ukrainian Studies and ZMP/кафедра українознавства та ЗМП

Kateryna Kolomiyets / Катерина Коломієць,
*master's degree, head of the training laboratory of unmanned aerial vehicles
and flight technologies of the EPA department /магістр,завідувачка навчальної лабораторії
безпілотних та літальних технологій кафедри ЕПА*
ORCID 0000-0002-2007-1610

*Національний університет «Запорізька політехніка»,
Україна, Запоріжжя, вул. Жуковського, 64, 69000*

Анотація. Грудень 2023 року видався дуже привабливим для означеної теми. 13 грудня виповнилося 130 років від дня народження Миколи Хвильового, а 15 грудня цього року лідери Європейського Союзу погодили початок переговорів про вступ України до ЄС. Якби М. Хвильовий дожив до наших днів, він би надзвичайно зрадів!

У наш час доволі багато з'явилося постатей, які в різні періоди вітчизняної історії протестували проти російської імперії, а згодом і советської влади. Надзвичайно показовим у цьому сенсі виявився Т. Шевченко з його «кохайтеся, чорнобриві, та не з москалями...» У 20-ті рр. ХХ ст., коли розпочалася доба «Розстріляного відродження» — доба творчої особистості, що ввійшла в конфлікт з тоталітарним режимом, хоча зовсім не мала на меті такого протистояння, намагаючись стояти осторонь будь-яких політичних проявів. Митці «розстріляного відродження» не сприймали догм, що вимагали послуху, їм властивий був крайній індивідуалізм. Ключовою фігурою цієї доби був Микола Хвильовий (1893-1933). Його харизматична особистість була надзвичайно популярною у ті часи, оскільки він брав активну участь в інтелектуальних дебатах, які пізніше назвали літературною дискусією (1925-1928). Крім того, літератор був через мірно прискіпливим до хисту письменників, таким собі перфекціоністом. У нього була ціла когорта послідовників та однодумців. І саме він висунув гасло: «Геть од Москви!»

Ключові слова: М. Хвильовий, літературна дискусія, інтелектуальні дебати, ВАПЛІТЕ (Вільна академія пролетарської літератури)

Вступ.

Актуальність гасел, висловлених М. Хвильовим у 20-ті рр. ХХ ст., сьогодні викликає жвавий інтерес. А тим більше його культурологічна концепція. Метою даної статті є зробити спробу розпочати аналіз цієї концепції, зацентрувавши увагу на гаслах, висловлених митцем.

Постать Миколи Хвильового в останні десятиріччя користується популярністю. Про нього пишуть статті, книги, навіть, захищають дисертації. Історіографія даної проблеми доволі багата. Зрозуміло чому, першість у дослідженнях взяли представники української діаспори, зокрема, О.Ган

(Петренко – Л.Т.) [1; 77 с.]. Починаючи з 1990-х рр., коли Ю. Ковалів повернув до життя термін «літературна дискусія» на Батьківщині, та, власне, й ім'я М. Хвильового [2; 48 с.]. Надалі трактування памфлетів М. Хвильового стало більш загальнодоступним, особливо після виходу у світ його творів. Згадаємо ще й ім'я М. Шкандрія з твором «Модерністи, марксистки і нація» [3; 384 с.].

Стосовно джерельної бази, то вона доволі потужна. Це і сам текст памфлетів, виданих вже кілька разів. Починаючи з діаспорного видання [4], та ще відоме, принаймні нам, вітчизняне видання [5; С.390-621]. Допомагають згадати про атмосферу того періоду "Спомини про будинок "Слово" Володимира Куліша [6], "Зустрічі та прощання" Г. Костюка [7] та "Розповідь про неспокій" Ю. Смолича [8]. Однак і тут у новітніх публікаціях у 904 сторінковому доволі пухкому виданні під редакцією В. Агеевої під назвою "Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ ст." прізвище М. Хвильового згадано кілька десятків разів, майже стільки як у Тараса Шевченка і більше ніж у І. Франка [9]. Неймовірно корисним видаються спогади І. Дніпровського [10].

Від народження М. Хвильовий вів надзвичайно активне життя: мандрував Україною, перебиваючись щоденними підробітками. Він згадував про це в автобіографії [11; с.106-108]. Трапилося так, що Микола, старший у родині, був єдиним захисником своєї сіроокої матері, коли батько, прийшовши додому нападпитку, тягав матір за волосся. Будучи ще доволі незрілого віку, все що лишалося малому молитися Богові:

« – Боженьку, – мовчки молюся я, – куди ж ти дивишся?

Але пустельно було навкруги, і відповіді я не чув» [11; с.108].

На далі, доводячи свою ще дитячу революційність, він пише, що його навчання в гімназії було перервано у зв'язку з його участю в українському революційному гуртку. О. Ган наводить більш детальну характеристику занять М. Хвильового: він діставав десь заборонену літературу, проводив політичну пропаганду серед зубівських селян та наймитів, підтримував зв'язок зі студентом-революціонером з сусідньої Костянтинівської цукроварні [1; с.15]. Подібна ситуація була характерною для того часу: саме у 1910-1914 рр. революційна боротьба активізувалася проти російського самодержавства, вона охоплювала не тільки студентські, а й старші гімназійні кола. В українських національних партіях знову на порядок денний висувалися питання про впровадження до навчального процесу української мови та літератури як окремих предметів.

Зухвальство М. Хвильового перед керівництвом гімназії теж не було абстрактним бунтом невдоволеного юнака. За свідченням Л. Смаковської, кухарки М. Хвильового, Микола читав їй вірші Т. Шевченка та інших українських поетів, причому декламував їх напам'ять доброю українською мовою [1; с.15]. Враховуючи це все, можна стверджувати, що М. Хвильовий прийшов до гімназії з цілком сформованими українофільськими настроями. У гімназіях на той час панувала офіційна російщина й сувора дисципліна. Цілком природно, що волелюбний, гордий характер юнака з виразними проявами національної свідомості не міг не збунтуватися.

Невдачі з навчанням змусили хлопця шукати роботу. На думку О.Гана, М. Хвильовий спочатку влаштувався писарчуком у канцелярію М. Смаковського, а у 1914-1915 рр. він працював слюсарем у Краснокутській ремісничій школі. Щоправда, він ніде не залишався надовго [1; с.15].

Період 1914-1921 рр. важко відстежити, оскільки свідчення, які є у джерелах не збігаються, а часто суперечать один одному. Автобіографічні документи описують події «мандрів» письменника, а от цей же період в описах його сучасників розповідається, що більшість часу він провів у рідних місцях. На нашу думку, слід довіряти більше останнім, оскільки вони писалися у вільному суспільстві.

Один з цікавих моментів «Уривку з автобіографії» свідчить про таке: «Тільки одна темна пляма стоїть у них» – згадка про голодування. Три дні нічого не уївши, бо гроші скінчилися, а іншої роботи він не зміг знайти, голодний хлопчина вирішив попросити хліба в хаті заможного козака:

«– Тьотю, дайте шматок хліба, – несміливо попросив я.

– Багато тут вас ходить, – сказала тьотя і зачинила вікно. Я відчув, як мені загорілися вуха, і не тому, що тьотя пожаліла шматок хліба, а тому, що я зрадив себе [11; с.108].

Про початковий період I Світової війни свідчення досить сумбурні. Зокрема, сам митець пише, що до армії він пішов на початку 1915 р.[12; с.832]. Цю ж дату підтверджує О. Ган [1; с.17]. Однак, за свідченнями П. Шигимаги він познайомився з М. Хвильовим узимку 1915-1916 рр. Тоді Микола жив у своєї матері у с. Дем'янівка, а також брав активну участь у драматичному гуртку у сусідній Рублівці. І вже у той час проявляв «глибоку національну свідомість» [13; 113-114].

Надалі М. Хвильовий брав безпосередню участь у I Світовій війні; став українським революціонером, одягнувши два банти на солдатську шинель – червоний і жовто-блакитний; організував повстанський загін проти гетьмана П. Скоропадського; дивом врятувався від вже винесеного смертного вироку; послужив у лавах Червоної армії; потрапив до казематів славнозвісної ЧК й звільнився звідти за допомогою жінки, яка досить скоро стала його дружиною. Для пересічної особи вистачило б на життя цього переліку й по вінця. Але доля М. Хвильового продовжувала свій динамічний крок! Романтик за покликанням, він у 1919 р. стає членом КП(б)У, спокусившись її привабливими соціальними гаслами. Через заборону будь-якої політичної діяльності, крім большевистської, виявивши творчі й організаторські здібності, ініціює низку літературних об'єднань, найбільш популярним з яких стала Вільна академія пролетарської літератури (ВАПЛІТЕ). Як доведено, письменницькі організації тих років більше нагадували політичні партії, оскільки для функціонування мали навіть статuti.

Всі, хто мав приємність з ним спілкуватися, згадували М. Хвильового як надзвичайно експресивну особистість з харизматичною вдачею при його цілком пересічній зовнішності й невибагливості до власного гардеробу. Читаючи уголос власні твори на будь-яких зібраннях, він умів запалити своєю енергією геть усю аудиторію. Недаремно один з сучасників говорив: «Воістину

М. Хвильовий – сам хвилюється й інших хвилює!» Парадоксально: останнє дієве десятиліття свого короткого життя письменник провів у Харкові – тодішній «лопанській» столиці УРСР. Місто у той час, як і сьогодні, було одним з найбільш русифікованих.

Загальносоюзна політика коренізації (1923-1938 рр.) вивела М. Хвильового у коло найбільш активних її прихильників, він став чи не найенергійнішим її речником, причому в масштабах Союзного Союзу. Цей напрям діяльності компартії отримав несподівані, як для її організаторів, результати: завдяки державній підтримці української мови значно зросла самосвідомість українців, що відбилося на загальному культурному розвитку. Цей період самі сучасники охрестили, за аналогією з італійським, — відродженням. Речник українського ренесансу 1920-х рр. М. Хвильовий та його однодумці прагнули піднести українську літературу до європейського рівня. Але повнокровному природному розвитку мистецтва серйозно заважала політика та ідеологія большевиків, які прагнули підпорядкувати собі духовну сферу, зокрема літературу, зробивши її слухняним, за висловом В. Леніна, «гвинтиком і коліщатком загальнопролетарської справи» [14]. Так званий «класовий підхід» й «пролетарська ідеологія» механічно переносилися до сфери літератури. Письменників поділяли на «пролетарських» й буржуазних «попутників».

У складних умовах наступу компартії на духовно-національне відродження й творчу думку виникла літературна дискусія (1925-1928 рр.), в ході якої порушено низку питань: ставлення до класичної спадщини, яку пролеткультівці відкидали; дилема між традицією і модернізмом; розмаїття шляхів розвитку нового мистецтва. Тому не викликає подиву, що саме літератори започаткували полеміку, основним питанням якої у підсумку стала проблема існування української нації як повноцінної одиниці світової спільноти.

У ході дискусії з-під пера М. Хвильового вийшли друком три цикли памфлетів. Назва кожного з них була знаковою – «Камо грядеши» (1925, *куди йдемо – Л.Т.*), «Думки проти течії» (1925), «Апологети писаризму» (1926). Четвертий памфлет з найбільш провокативною, як на той час, назвою «Україна чи Малоросія?» (1926) був заборонений совєтської цензурою до друку. За кілька років наявність при обшуку опублікованих праць письменника стала приводом до звинувачень у контрреволюційній діяльності з відповідними наслідками. А текст останнього памфлету до 1990 р. вважався загалом втраченим.

Цікаво, що, на відміну від більшості забобонних українців, М. Хвильовий був закоханий у число «13». Народжений 13 грудня, загинувши 13 травня, він надавав цій цифрі символічно-містичного значення. 13-й розділ з циклу «Апологети писаризму» мав емоційно забарвлену назву «Московські задрипанки» [15].

Головними гаслами, виголошеними М. Хвильовим у памфлетах, були: «Дайош Європу!», «Геть од Москви!» Навіть сучасному інтелектуалу-формалісту впаде у вічі невідповідність соціального статусу М. Хвильового-комуніста з думками, які він висловлював у голос. За власними словами митця,

«Європа – це досвід багатьох віків. (...) Це – Європа грандіозної цивілізації, Європа – Гете, Дарвіна, Байрона, Ньютона, Маркса і т. д. і т. п.» [16; с.426.]. У категорії «Європа» М. Хвильового приваблював не сучасний добробут й соціальні програми, а «європейський інтелігент у найкращому розумінні цього слова. Це, коли хочете – знайомий нам чорнокнижник із Вюртенберга, що показав нам грандіозну цивілізацію і відкрив перед нами безмежні перспективи. Це – доктор Фауст, коли розуміти його як допитливий людський дух» [17; с.468]. Митець вважав, що «класичний тип громадської людини вироблено Заходом» [17; с.469].

При характеристиці стану вітчизняних інтелектуалів полеміст зопалу стверджував: «Українська інтелігенція (...) страждала і страждає на культурне позадництво. Без російського диригента наш культурник не мислить себе. Він здібний тільки повторювати зади, мавпувати» [17; с.471].

Однак, не зважаючи на це, М. Хвильовий мав алгоритм виходу зі становища, що склалося: «Оскільки наша література стає на свій власний шлях розвитку, остільки перед нами стоїть таке питання: на яку із світових літератур вона мусить взяти курс? У всякому разі не на російську. Це рішуче і без всяких застережень» [15; с.573].

Неоднозначні заяви комуніста М. Хвильового, зроблені ним в ході дискусії, викликали злостиву реакцію большевистського керівництва. Митець декларував те, що заборонялося офіційною ідеологією. Спочатку виступи письменника отримали негативну оцінку особисто від Й. Сталіна [18], згодом обговорення його творчості неодноразово ставало предметом розгляду партійних зборів різного рангу (починаючи із засідань Політбюро ЦК КП(б)У [19] й закінчуючи X з'їздом (1927) КП(б)У [20]), набуваючи характеру цькування. Надісланий до Харкова з Москви очолювати (читай контролювати) ПБ ЦК КП(б)У перевірений партієць Л. Каганович, сам читав українською мовою, цікавився новинками літератури і, навіть, без «доносчиків агітпропу», володів інформацією, так би мовити, з перших рук. Врешті, цього ж року, на письменника було заведено персональну справу-формуляр органами ОГПУ [21].

Системне цькування й, зокрема, обвинувачення у відході від «генеральної лінії партії» згубно позначилися на здоров'ї письменника. Солдатські будні, окопи й болота часів I Світової викликали захворювання на сухоти – цієї «чуми» початку ХХ ст. Знервованість та екзальтація мали наслідком психічне виснаження. Душа митця розривалася між декларованими большевиками гаслами й реальною дійсністю. 1928 р. він виїжджає на три місяці за офіційним дозволом на лікування за кордон [22; с.884]. Більшість з сучасників думали, що він звідти не повернеться! Натомість сам М. Хвильовий, свідченням чого виступає перлюстроване листування того періоду, не бачив себе поза межами Вітчизни! Він і закордоном примудряється займатися потрібними справами, зокрема, нелегально з Відня від'їжджає до Парижу, де зустрічається з національно свідомими людьми.

Про те, як жив М. Хвильовий на межі 1920-1930-х рр. оповідає І. Дніпровський [10]. Він згадує, що у М. Хвильового було декілька прізвиськ –

сам І. Дніпровський називав його Духмяним, О. Досвітній – «просто і тепло» – Микола, О. Вишня називав його чомусь Роландом. Інші звали Колею Хвильовим, Хвильовським! Найближчі друзі – «старік» з російською вимовою. Сам М. Хвильовий натомість теж прикладав це слово до О. Досвітнього, О. Вишні, М. Куліша. Отже, «старік» – це термін, значення якого розуміло тільки вузьке найближче коло однодумців, такий собі пароль, що свідчив про належність до цього кола [23; с.7].

«Один у полі не воїн», — стверджує народна мудрість. І він був не один: разом Михайлом Яловим та Олесем Досвітнім їх називали трьома мушкетерами. У цьому тріо лідером був М. Хвильовий, граючи першу скрипку. Він не без гріха: був непослідовним, а швидше розхристаним на практиці; говорив, писав, публікував, а потім виступав, каюся, присягав на вірність компартії. Нам легко судити з висоти пережитого. І до кінця ніхто не зможе остаточно визначитися, чому він робив саме так, а не інакше. Пояснення може з'явитися, якщо звернутися до творчості митця, його листування, спогадів сучасників. Це не черства мова офіційних документів. Тут треба щоразу уважно аналізувати контекст. Але з нього випливає наступне: М. Хвильовий – патріот, який намагався до останнього бути потрібним, перш за все, Батьківщині. Його почуття дружби і відданості було випробуване роками – відповідальність не тільки за себе, власну родину, а й за тих, хто свого часу довірився йому душею й тілом, став під його прапори. Та сама молода генерація, яку він не міг кинути напризволяще. Навіть у передсмертних листах він присягає на вірність партії, бере відповідальність виключно на себе за всі помилки [22; с.889].

Врешті, складні відносини з Богом. Хрещений у дитинстві, той, хто просив у Бога захистити свою «синьооку матір», не міг так легко й безболісно попроситися з білим світом! Задля цього повинно було відбутися щось занадто складніше, щось кардинально доленосне!

Й, крім цього, грандіозна любов до життя, бажання ще багато чого зробити, творчі плани. Все це призвело до неусвідомленої трагічної розв'язки. Врешті письменник став очевидцем подій голодомору в Україні, поїхавши у відрядження потягом до Центральної України вивчати «кардинальний процес соціалістичного будівництва – голод». Усе це за неповні 40 років життя! Загинув митець так, що більшість й до сьогодні переконана у його самогубстві.

По трагічній загибелі письменника, майже відразу, його твори були заборонені й вилучені з бібліотек. Не вивчали творчість М. Хвильового діти у школах, його ім'я було викреслене з навчальних програм. Вітчизняні енциклопедичні видання максимально замовчували цю персону, а якщо й була необхідність назвати прізвище, то подавалося воно однозначно негативно, як от «фашист», «буржуазний націоналіст», «засновник хвильовизму, складової націонал-комунізму».

Висновки.

У 1920-ті рр. М. Хвильовий визначився як провідний літератор своєї доби. Його ставлення до людей, високий інтелектуальний рівень, літературно-критичний хист сприяли утвердженню беззаперечного авторитету письменника в літературному середовищі. Більша частина культурологічної концепції

М. Хвильового викладена в його памфлетах «Камо грядеши», «Думки проти течії», «Апологети писаризму» та «Україна чи Малоросія». У них митець намагається побудувати чіткий ланцюг: закони та їх дотримання – Європейська цивілізація – ренесанс української культури.

Стосовно української інтелігенції він був переконаний, що вона наскрізь просякнута наслідуванням російської літератури. Письменник щиро не розумів чому українська література мусить рівнятися на російську.

На разі, ще треба шліфувати положення цієї концепції, доводити її до ладу. На завершення хочеться навести слова самого М. Хвильового з «Арабесок» (1927 р.):

«Товаришко Маро, ще раз і ще раз: воістину прекрасне життя. І, коли я умру і на моїй могилі ви положите пучок чебрецю — знайте: я воскрес!»

Список джерел та літератури

1. Ган О. Трагедія Миколи Хвильового . (Б/м): Прометей. (Б/д). 77 с.
2. Ковалів Ю. Літературна дискусія 1925-1928 рр. Київ. Товариство «Знання» УРСР. Серія «Духовний світ людини». 1990. №1. 48 с.
3. Шкандрій М. Модерністи, марксистки і нація. Українська літературна дискусія 1920-х років / Мирослав Шкандрій ; пер. з англ. Т. Цимбала. 2-ге вид. К.: Ніка-Центр. 2015. 384 с.
4. Хвильовий М. Памфлети / М. Хвильовий / Хвильовий М. Твори: у 5 т. Нью-Йорк – Балтимор – Торонто. Об'єднання Українських Письменників "Слово" і Українське Видавництво Смолоскип" ім. В. Симоненка. 1986. Т.4. С. 67–320.
5. Хвильовий М. Памфлети / Хвильовий М. Твори: у 2 т. Київ. Дніпро. 1990. Т.2. С. 390-621.
6. Куліш В. Слово про будинок "Слово". Спогади. Торонто: Гомін України. 1966. 68 с.
7. Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передм. М. Жулинського. К.: Смолоскип. 2008. Кн.1. 720 с.
8. Смолич Ю. Розповідь про неспокій. Ч.1. К.: Радянський письменник. 1968. 286 с.
9. Антологія літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. Віра Агеєва. К.: Смолоскип. 2018. 904 с.
10. Дніпровський І. Душа м'ятежника. Фонди обласного Херсонського краєзнавчого музею. Д-1278.
11. Хвильовий М. Уривок з автобіографії // Вітчизна (Україна). 1987. №12. С.106-108.
12. Хвильовий М. Краткая биография члена КП(б)У // Твори у 2-х т. Т.2. С.830-837.
13. Шигимага П.І. Факти до біографії Миколи Хвильового // Хвильовий М. Твори: у 5 т. Нью-Йорк – Балтимор – Торонто. Об'єднання Українських Письменників "Слово" і Українське Видавництво Смолоскип" ім. В. Симоненка. 1986. Т.5. С.113-117.
14. Ленин В.И. Партийная организация и партийная литература // Ленин

В.И. Полное собрание сочинений. Т.12. С.99-105.

15. Хвильовий М. Московські задрипанки // Хвильовий М. Твори: у 2 т. Київ. Дніпро. 1990. Т.2. С.571-575.

16. Хвильовий М. Камо грядеши // Хвильовий М. Твори: у 2 т. Київ. Дніпро. 1990. Т.2. С.390-443.

17. Хвильовий М. Думки проти течії // Хвильовий М. Твори: у 2 т. Київ. Дніпро. 1990. Т.2. С.444-514.

18. Сталин И.В. Тов. Кагановичу и др. членам ПБ ЦК КП(б)У // Сочинения. М.: Гос. Изд-во полит. лит-ры. 1952. Т.8. С.149-154.

19. Стенографические отчеты пленумов ПБ ЦК КП(б)У // Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф.1. Оп.6. Спр.86, 121, 132, 142, 143.

20. Тези і матеріали до Х з'їзду КП(б)У та XV з'їзду ВКП(б). Харків. 1927. 96 с.

21. Полювання на «Вальдшнепа». Розсекречений Микола Хвильовий. Науково-документальне видання. Упоряд. Ю. Шаповал. Передмова: Ю. Шаповал, В. Панченко. К.:Темпора. 2009. 296 с.

22. Листи // Хвильовий М. Твори: у 2 т. Київ. Дніпро. 1990. Т.2. С.840-889.

23. Турчина Л. Унікальна доля унікального експонату Херсонського краєзнавчого музею («літопис» Івана Дніпровського) // Музеєзнавство (Запоріжжя). 2011. №11/2. С.5-8.

References

1. Han O . Trahediya Mykoly Khvyl'ovoho . (B/m): Prometey. (B/d). 77 s.

2. Kovaliv YU . Literaturna dyskusiya 1925-1928 rr. Kyiv. Tovarystvo «Znannya» URSR. Seriya «Dukhovnyy svit lyudyny». 1990. №1. 48 s.

3. Shkandriy M . Modernisty, marksysty i natsiya. Ukrayins'ka literaturna dyskusiya 1920-kh rokiv / Myroslav Shkandriy ; per. z anhl. T. Tsymbala. 2-he vyd. K.: Nika-Tsentr. 2015. 384 s.

4. Khvyl'ovyy M . Pamflety / M. Khvyl'ovyy / Khvyl'ovyy M. Tvory: u 5 t. N'yu-York – Baltimor – Toronto. Ob'yednannya Ukrayins'kykh Pys'mennykiv "Slovo" i Ukrayins'ke Vydavnytstvo Smoloskyp" im. V. Symonenka. 1986. T.4. S. 67–320.

5. Khvyl'ovyy M . Pamflety / Khvyl'ovyy M. Tvory: u 2 t. Kyiv. Dnipro. 1990. Т.2. S. 390-621.

6. Kulish V . Slovo pro budynok "Slovo". Spohady. Toronto: Homin Ukrayiny. 1966. 68 s.

7. Kostyuk H. Zustrichi i proshchannya: Spohady u dvokh knykh / Peredm. M. Zhulyns'koho. K.: Smoloskyp. 2008. Kn.1. 720 s.

8. Smolych YU . Rozpovid' pro nespokiy. CH.1. K.: Radyans'kyu pys'mennyk.1968. 286 s.

9. Antolohiya literaturno-krytychnoyi dumky pershoi polovyny KHKH stolittya/uporyad. Vira Ahyeyeva. K.: Smoloskyp. 2018. 904 s.

10. Dniprovs'kyu I . Dusha m'yatezhnyka. Fondy oblasnoho Khersons'koho krayeznavchoho muzeyu. D-1278.

11. Khvyl'ovyy M . Uryvok z avtobiohrafii // Vitchyzna (Ukrayina). 1987. №12. S.106-108.

12. Khvyl'ovyy M . Kratkaya byohrafiya chlena KP(b)U // Tvory u 2-kh t. Т.2. S.830-837.

13. Shyhymaha P.I. Fakty do biohrafii Mykoly Khvyl'ovoho // Khvyl'ovyy M. Tvory: u 5 t. N'yu-York – Baltimor – Toronto. Ob'yednannya Ukrayins'kykh Pys'mennykiv "Slovo" i Ukrayins'ke Vydavnytstvo Smoloskyp" im. V. Symonenka. 1986. T.5. S.113-117.

14. Lenin V.I. Partuynaya orhanyzatsyya y partuynaya lyteratura // Lenyn V.Y. Polnoe sobranie sochynenyu. Т.12. S.99-105.

15. Khvyl'ovyy M . Moskovs'ki zadrypanky // Khvyl'ovyy M. Tvory: u 2 t. Kyiv. Dnipro.

1990. T.2. S.571-575.

16. Khvyly'ovyy M . Kamo hryadeshy // Khvyly'ovyy M. Tvory: u 2 t. Kyiv. Dnipro. 1990. T.2. S.390-443.

17. Khvyly'ovyy M . Dumky proty techiyi // Khvyly'ovyy M. Tvory: u 2 t. Kyiv. Dnipro. 1990. T.2. S.444-514.

18. Stalin I.V. Tov. Kahanovychu i dr. chlenam PB TSK KP(b)U // Sochynenyia. M.: Derzh. Yzd-vo polit. lit-ry. 1952. T.8. S.149-154.

19. Stenohrafycheskye otchety plenumov PB TSK KP(b)U // Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrainy. F.1. Op.6. Spr.86, 121, 132, 142, 143.

20. Tezy i materialy do X z'yizdu KP(b)U ta XV z'yizdu VKP(b). Kharkiv. 1927. 96 s.

21. Polyuvannya na «Val'dshnepa». Rozsekrechenyy Mykola Khvyly'ovyy. Naukovo-dokumental'ne vydannya. Uporyad. YU. Shapoval. Peredmova: YU. Shapoval, V. Panchenko. K.:Tempora. 2009. 296 s.

22. Lysty // Khvyly'ovyy M. Tvory: u 2 t. Kyiv. Dnipro. 1990. T.2. S.840-889.

23. Turchyna L . Unikal'na dolya unikal'noho eksponatu Khersons'koho krayeznavchoho muzeyu («litopys» Ivana Dniprovs'koho) // Muzeyznavstvo (Zaporizhzhya). 2011. №11/2. S.5-8.

Abstract. December 2023 seemed very attractive for the given topic. December 13 marked the 130th anniversary of Mykola Khvylovy's birthday, and on December 15 of this year, the leaders of the European Union agreed to start negotiations on Ukraine's accession to the EU. If M. Khvylovy lived to this day, he would be extremely happy!

In our time, there have been quite a few figures who protested against the Russian Empire, and later the Soviet government, in various periods of national history. In this sense, T. Shevchenko was extremely revealing with his "make love to black-eyed people, but not to Muscovites..." In the 20s of the 20th century, when the era of the "Shot revival" began - the era of a creative personality that came into conflict with the totalitarian regime, although she did not intend such a confrontation at all, trying to stay away from any political manifestations. The artists of the "shot revival" did not accept dogmas that demanded obedience, they were characterized by extreme individualism. Mykola Khvylovy (1893-1933) was a key figure of this era. His charismatic personality was extremely popular in those days, as he actively participated in intellectual debates, which were later called literary debates (1925-1928). In addition, the man of letters was excessively picky about the skill of writers, a kind of perfectionist. He had a whole cohort of followers and associates. And it was he who raised the slogan: "Get out of Moscow!"

Keywords: M. Khvylovy, literary discussion, intellectual debates, VAPLITE (Free Academy of Proletarian Literature)

Стаття відправлена: 20.12.2023 р.

© Турчина Л.В., Мозуленко Д.І., Коломієць К.М.